

'En toch beweegt ze'

Het was 6 januari, net als vandaag. Maar het was 1941. Ook in landen waar het nog geen oorlog was, maakten mensen zich grote zorgen. De Amerikaanse president, Franklin Delano Roosevelt, sprak op die dag de State of the Union uit. Het werd een opzienbarende, moedige toespraak. Hij brak daarin met de Amerikaanse neiging om zich terug te trekken achter de oceanen. Hij vertelde dat het ook in het belang van de Verenigde Staten was om de wereld veiliger te maken.

'Elke realist', zei Roosevelt, 'weet dat de democratische manier van leven overal in de wereld onder vuur ligt. Ze wordt aangevallen met wapens, maar ook door stiekeme verspreiding van giftige propaganda. Door mensen die verdeeldheid proberen te zaaien en onenigheid willen veroorzaken tussen landen waar nu nog vrede is.'

Four freedoms

Volgens Roosevelt moesten de Verenigde Staten zich inzetten voor vier essentiële vrijheden: de 'freedom of speech', de 'freedom to worship', de 'freedom from want' (gebrek) en de 'freedom from fear'.

'Dit is geen visie voor een ver millennium', zei hij. 'Het is een duidelijke basis voor een wereld die we kunnen bereiken in onze tijd, in onze generatie.'

De rest is geschiedenis. De toespraak werd beroemd als de 'four freedoms speech'. En je kunt verdedigen dat het een aanzet was voor de bevrijding van Nederland. We herdenken haar dit jaar, omdat de bevrijding 75 jaar geleden is.

De bevrijding van Groningen – in een bloedig gevecht tussen Canadese en Duitse militairen – begon met mensen in verre landen die er voor kozen om ver van huis bevrijding te brengen. Omdat ze vonden dat het moest. Koste wat kost. Velen gaven hun leven.

Toen Roosevelt in april 1945 overleed, was de stad bevrijd, maar de slag om Delfzijl was nog in volle gang. Roosevelt maakte de bevrijding niet mee, maar zijn 'four freedoms' gaan mee tot vandaag. En ze vormen een opdracht voor iedereen met een publieke verantwoordelijkheid.

Geluk is ernstig

Het is misschien een wat zwaar begin van een feestelijke nieuwjaarswens. Maar als we straks het glas heffen en elkaar 'veul hail en zegen in 't nije jaar' wensen, dan is dat ernstig bedoeld. Gelukwensen moet je serieus nemen. Anders zijn ze leeg.

Dus met 'heil en zegen' wensen we elkaar toe dat het een goed jaar wordt. Een jaar waarin we gezond blijven. Waarin we gelukkig, stabiel en welvarend zijn. En een jaar waarin we er op vooruitgaan.

Dat ook. Een goede nieuwjaarswens biedt hoop op vooruitgang. Voor ons persoonlijk, maar ook voor onze provincie.

Zit dat er in? Vooruitgang? Waarschuwende geluiden zijn er genoeg. De Groningse hoogleraar Rudi van den Hoofdakker dichtte onder zijn pseudoniem Rutger Kopland een regel die van diepe wijsheid lijkt te getuigen: 'Zo eenvoudig is het: uit de nacht komt niemand terug. Onze dromen zullen wijken voor de feiten, nooit andersom, nooit andersom.'

De feiten

Wijken voor de feiten. Maar zelfs de feiten volstaan niet. Volgens de Verenigde Naties is Nederland het op vier na gelukkigste land van de wereld. We hebben de gelukkigste jongeren. Nederlanders geven hun eigen leven een hoog rapportcijfer (een 7,8). Maar toen dat cijfer het nieuws haalde, ontstond er een heuse twitterstorm. Niet iedereen herkende zich er in.

Het kan best zijn dat de meeste Nederlanders het beter hebben dan hun ouders en grootouders. En dat er weinig landen zijn die zich met onze welvaart kunnen meten. En dat er sowieso weinig andere wereldburgers zijn - of zijn geweest - waarmee je op goede gronden zou willen ruilen.

Maar misschien maakt dat het zelfs lastiger om er op te vertrouwen dat er vooruitgang kan zijn. Dat je kinderen het even goed hebben als je zelf. Freedom from fear? Veel mensen zijn bang voor wat komt. Freedom from want? Veel mensen zijn boos over wat hen wordt aangedaan. En ook de freedom of speech en de freedom to worship zijn niet zonder problemen. De feiten spreken nooit voor zich. De feiten over Nederland zijn feiten over een diep verdeeld land.

En toch beweegt ze

Ik betwijfel of hij het werkelijk heeft gezegd. Toen er in deze statenzaal al een halve eeuw werd vergaderd, bedacht Galileo Galilei in Pisa dat de aarde om de zon bewoog. Dat was te veel beweging voor de autoriteiten in Rome. De hemel draait al sinds de schepping om de aarde. En die staat vast. Dus moest Galileo zijn ketterse denkbeelden herroepen. Hij deed dat. Maar voor de zekerheid sloot de paus hem toch maar voor de rest van zijn leven op.

Nee, ik denk niet dat Galilei werkelijk het lef had om het te zeggen. Want de inquisitie kon knap overtuigend zijn. Maar toen hij zijn idee herriep, zou hij nog iets in zijn baard gemompeld hebben. Iets wat ik een mooi motto voor 2020 zou vinden: 'Eppure si muove' - 'En toch beweegt ze.'

En toch beweegt ze. Je hoeft geen Roosevelt te zijn om dingen te veranderen die vast lijken te staan. Hopelijk maken we het allemaal mee. Dat je een probleem wilt oplossen. Dat je niet wist of het kon, maar dat het tóch beweegt.

Jeugdzorg

Vandaag hebben we speciale gasten in ons midden. Mensen die werken in de jeugdzorg. Ze helpen ouders met het opvoeden van hun kinderen. Ze begeleiden jongeren met gedragsproblemen. Ze vangen kinderen en hun ouders op. En ze houden toezicht.

Het nieuws over de jeugdzorg is niet vrolijk. Vijf jaar na de decentralisatie zien gemeenten dat het niet goed gaat. Ze hebben grote tekorten. In het afgelopen jaar heb ik mijn eerste en enige ambtsbericht aan deze kwestie gewijd. En ik was niet de enige die er aandacht voor vroeg. Enorm geholpen heeft het nog niet.

En dat is erg. Want wie de jeugd verliest, verpest de toekomst. We leven in tijden waarin het rijk steeds rijker wordt. En gemeenten steeds armer. Je kunt denken dat je beter kunt bezuinigen op gemeenten dan op mensen. Maar in de praktijk is dat hetzelfde. Kinderen die het echt niet op eigen kracht kunnen redden, dreigen de dupe te worden.

Je kunt zeggen: zo gaat het niet langer. En dan heb je groot gelijk. Maar als je praat met onze gasten, dan spreek je met mensen die vastbesloten zijn om jonge Groningers te helpen. Ondanks alles. Als alles vast loopt, brengen zij jonge levens weer in beweging!

Wie zorgt voor kinderen en jongeren die diep in de shit zitten, die redt mensenlevens. Jeugdzorgwerkers verdienen meer steun dan ze krijgen. Dat gaat over geld en ruimte om je werk te kunnen doen. Maar vandaag ook om ons respect!

Boeren

In mei van het afgelopen jaar vernietigde de Raad van State een aantal vergunningen voor veebedrijven in de buurt van de Peel. Dat had grote gevolgen voor nieuwe vergunningen. Het land ging 'op slot'.

Langzamerhand ontdekten we hoe vast het zat. Hoe frustraties van jaren een uitweg zochten in honderden trekkers op plaatsen waar ze normaal niet kwamen. Hoe de Haagse politiek moeite had om tot daden te komen. En hoe ook het dappere voornemen van ons als provincies om de zaak vlot te trekken, niet meteen succes had.

En toch... In de geschiedenis van Nederland hebben we echt wel grotere problemen overwonnen. Door te overleggen. Door ons niet in te graven in posities, maar oog te hebben voor belangen. Er is de laatste tijd veel behoefte aan respect voor Nederlandse tradities. Goed overleg is er zoen. Dingen aan tafel oplossen. Als je koffie, respect en intelligentie combineert, zit het nooit muurvast. Dan beweegt het toch!

Gaswinning

De aarde beweegt. Meer dan ons lief is. In 2019 werden 87 aardbevingen geregistreerd. Waaronder een zware bij Westerwijtwerd. Freedom of fear is ver te zoeken. De ellende lijkt eeuwig en de frustraties stapelen zich op, bij iedereen. 2019 werd zeker niet het jaar van de uitvoering. Het werd het jaar van 'Ik wacht'.

En toch beweegt er ook iets anders. Het niveau van de gaswinning was een paar jaar geleden nog onwrikbaar. 'Gas terug', riepen we. Op straat. En bij de rechter. En het gebeurt nu. Sneller dan we voor mogelijk hielden.

Het beweegt ook bij de shadeafhandeling, waar – mede dankzij de stuwmeerregeling – meer mensen sneller en beter worden geholpen.

Het beweegt zelfs bij die taaie versterkingsoperatie, waar het tot nu toe nog nooit snel is gegaan. Binnenkort zijn er duizend versterkte huizen opgeleverd. En – anders dan vroeger - er is geld beschikbaar, er staan aannemers klaar en er worden in hoog tempo afspraken worden gemaakt om huizen aan te pakken. Natuurlijk: eerst zien en dan geloven. Maar ik verwacht dat we snel tot de conclusie zullen komen dat er veel beweegt. En in de goede richting.

Werk

Er beweegt meer de goede kant op. Het is ongelijk verdeeld, maar er zijn meer banen in Groningen dan ooit. Dat biedt kansen om de werkloosheid aan te pakken.

Als er bij één onderwerp de dromen altijd wijken voor de feiten, dan is het de langdurige werkloosheid. En de armoede, die vaak van ouders op kinderen worden doorgegeven. Juist voor wie al lang geen werk heeft, is de kans op 'heil en zegen' in het nieuwe jaar beperkt. Sociale problemen zijn taai.

'Freedom from want', het is in Groningen een grote opgave. Maar de mogelijkheden nemen toe. Met arbeidsmarkt met veel vraag. En met de wind in de rug van het Nationaal Programma Groningen dat, nu de kaders zijn vastgesteld, van start kan.

Het gaat nooit vanzelf. Het vergt vakkennis en vastberadenheid om kansen te benutten. Maar met een beetje geluk en veel inzet gaan we het meemaken: het beweegt toch!

Vrijheid als blijvende opdracht

Bijna 75 jaar geleden herwonnen we onze vrijheid.

Vrijheid is zoveel meer dan dat je kunt zeggen wat je wilt.

Het is ook vrijheid van handelen.

Vrijheid om iets tot stand te brengen.

Wij kunnen zorgen dat het toch beweegt.

De dichter Huub Oosterhuis schreef:

Als vrijheid was wat vrijheid lijkt, wij waren

de mensen niet die wij nu angstig zijn –

wij zouden niet meer vluchten voor de pijn

en voor de grootste liefde niet vervaren'.

Ik wens ons allemaal toe dat we dat voor elkaar kunnen zijn:
haail en zegen in het nije joar..